

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה

"ונושנתם בארץ" (דברים ד', כ"ה) (פסוק מפרשת השבוע ומהקריאה בתשעה באב)

התורה רומזת לנו בפסוק, כמה שנים יעברו עד שיצאו לגלות: "כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ, והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' אלהיך להקעיסו. העידתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עבדים את ה' ואת ה' שמה לרשתה, לא תאריכו ימים עליה כי השמד תשמדון. והפיץ ה' אתכם בעמים, ונשאתם מתי מספר בגוים אשר ינהג ה' אתכם שמה" (דברים ד', כ"ה - כ"ז).

רש"י מפרש: "ונושנתם" (סנהדרין ל"ח ע"א) רמז להם שיגלו ממנה לסוף ח' מאות ונ"ב שנה כמניין ונושנתם. והוא הקדים והגלם לסוף שמונה מאות וחמשים, והקדים ב' שנים לנושנתם כדי שלא יתקיים בהם כי אבד תאבדון. וזהו שנאמר (דניאל ט') וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלוקינו, צדקה עשה עמנו שמהר להביאה ב' שנים לפני זמנה".

שאלה מרכזית - לאור דברי רש"י יש להעלות שתי שאלות:

שאלה א' - רמז להם' - רש"י אומר - רמז להם שיגלו ממנה לסוף ח' מאות ונ"ב שנה'. ויש לבדוק, מתי התגלה לראשונה הרמז הזה. כי לרמז יש ערך אם האדם מבין את הרמז מראש ומכוון דרכו על פיו, אך מה טעם הרמז אם לא ישימו אליו לב מראש. ונראה שכאן שמו לב לרמז רק לאחר שזה קרה?

במס' **גיטין** (פ"ח ע"א וע"ב. וכן במקבילה במס' **סנהדרין** ל"ח ע"א) הדברים מובאים בשם **עולא** שהיה בתקופת האמוראים: "אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ואמרי לה אמר רב חסדא [אמר רבי ירמיה] דרש מרימר (במקבילה ב'**סנהדרין**' - מרי בר מר) מאי דכתיב - **וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו** (דניאל ט', י"ד). משום דצדיק ה' אלהינו וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו... **עולא** אמר שהקדים שתי שנים לנושנתם. אמר רב אחא בר יעקב - שמע מינה מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתין הוא".

מהרש"א שם את החשבון, שנאמר לגבי בנין בית ראשון: "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגוי ויבן הבית לה" (מלכים א', ו', א'). והבית הראשון עמד ת"י שנה, וביחד תת"ץ שנים. נוריד מהם ארבעים שנים שהיו ישראל במדבר, וישאר בידנו תת"ץ שנים משנכנסו לארץ עד חורבן הבית. ואמר הנביא שאילו שָהו תתנ"ב שנה בארץ היה מתקיים בהם כי אבד תאבדון. ואם אנו מוצאים את הרמז הזה לראשונה רק בדברי **עולא** האמורא, מה התועלת בזה שרמזה לנו התורה, אם הרמז התגלה רק מאות שנים מאוחר יותר?

בעל **פני יהושע** מקטין בעצם את השאלה ואומר שם, שהעלה בדרשה שהגימטריה של **ונושנתם** - **אסמכתא בעלמא** הוא, ורבנן ידעו את החשבון הזה מבלי להזדקק לגימטריה. וזאת לפי מה שמצאנו, **במדרש** [תנחומא פ' תולדות ס"ד] **על דברי יעקב לעשיו** - **מכרה כיום את בכורתך לוי, שיעקב לקח מעשיו עולם הזה במשך יום אחד מיומו של הקב"ה**. כי על הפסוק **ב'תהילים** [צ, א] **כי אלף שנים בעיניך כיום אתמול כי יעבור ואשמורה בלילה**, כתב **רש"י** ז"ל **שיומו של הקב"ה הוא רק תשעה מאות ושלושים שנים כימי חייו של אדם הראשון, ושבעים שנים לתשלום אלף הם מאשמורה בלילה ע"ש**. ומצינו **במדרש** [ב"ר פרי ס"ח] על הפסוק - **ויפגע במקום וילך שם כי בא השמש, אמר הקב"ה ליעקב, אתה סימן לבניך, כשם שהשקעתי לך חמה שלא בעונתה, כך אני עושה לבניך, הה"ד** - **אומללה יולדת השבעה כי בא שמשא בעוד יומם** (ירמיה ט"ו, ט'), ומצינו שם במדרש שהשקיע הקב"ה ליעקב החמה שלא בעונתה **שתי שעות**, וא"כ מסתמא היה הרמז לבניו **ג"כ שתי שעות**. וידוע שחשבון יום של הקב"ה הוא יום שלם עם הלילה שלפניו, לפי חשבון שית אלפי שני הוי עלמא, וא"כ **כשנחלק היום של הקב"ה לכ"ד שעות לפי ערך תתק"ל שנים ליום עולה השעה ל"ט שנים, ושתי שעות הם ע"ח שנה**. וא"כ היה הרמז שישקיע להם היום שלא בעונתן שתי שעות קודם כלות היום, ואם נחסיר 78 שנים מ-930 שנים נקבל - **852 שנים**, כמניין **ונושנתם, ועל זה נסמך דברי עולא שאמר שהקדים שתי שנים לנושנתם**.

אך מדברי **רמב"ן** משמע שלא ידעו את החשבון, כי אומר: "ומפני זה אמרו רבותינו (גיטין פח) שרמז לגלות בית ראשון במילת ונושנתם בגימטריא, והיתה קבלה בידם כי יש בפרשה הזאת רמז לזמן הגלות, וכאשר בא עליהם התבוננו בה בינה". כלומר, היתה להם קבלה, ורק כאשר הגיעה הגלות הם התבוננו בפסוק, וגילו את הרמז. ובכל זאת קשה, אם היתה קבלה בידם, מדוע לא התבוננו קודם בכדי לדעת את העתיד, ולמהר לחזור בתשובה לפני שגיגעו ימי הגלות? **אלא** אם נאמר, שרמז כזה הקשור למספר הנלמד מגימטריה ניתן לגלות רק לאחר שיש לי את הנתון המספרי, וזה רק לאחר שיצאו לגלות. ושוב חוזרת השאלה - מה התועלת ברמז שלא מתגלה בזמן?

ואמנם, היינו יכולים לומר, שעדיף שלא ידעו מראש את הרמז, כי אם ידעו כל הדורות הראשונים, שרק בעוד 852 שנים תהיה הגלות, הדבר לא ירתיע אותם מלעשות עבירות. אך בכל זאת, היה רצוי, שלפחות בדורות האחרונים שלפני הגלות, כן יתגלה הרמז הזה בכדי לדרבן אותם לחזור בתשובה.

רעיון א' - יתכן, שה' רמז זאת בתורה, לא בשביל שידעו זאת מראש, אלא שיגלו את הרמז הזה רק לאחר שיצאו לגלות, וזאת במטרה לחזק אותם באמונה בתורה ובה', כאשר ייווכחו לדעת, שכל העתיד רמוז בתורה שכתבה ה'. אך בכל זאת מדברי **רש"י**: "רמז להם שיגלו ממנה לסוף ח' מאות ונ"ב שנה כמניין ונושנתם", משמע, שה' רמז להם, בכדי שידעו מראש מתי יצאו לגלות.

ולפני שנציע את הרעיון המרכזי נעלה שאלה נוספת על דברי **רש"י**.

שאלה ב' - **שיגלו ממנה לסוף ח' מאות ונ"ב שנה** - **רש"י** בדבריו אומר, שהתורה רמזה שבני ישראל יגלו מא"י לסוף 852 שנים, וה' הקדים והגלם ב' שנים לפני כן לאחר 850 שנים, בכדי שלא יתקיים בהם כי אבד תאבדון. וקשה, הרי בתחילת דבריו הוא אומר, שנגזר עליהם לגלות לאחר 852 שנים, אז מה התועלת בדבר שהגלה אותם שנתיים קודם, הרי גם לאחר 852 שנים נגזר עליהם רק לגלות ולא להיאבד מן העולם.

רעיון מרכזי

כהקדמה יש להעיר, שבגמ' מובאות בעצם 3 דעות בעניין, ולהבהרה נביא שוב את נוסח הגמ' במס' **גיטין** (פ"ח ע"א וע"ב. וכן במקבילה במס' **סנהדרין** ל"ח ע"א): "אמר רב חסדא אמר מר עוקבא ואמרי לה אמר רב חסדא [אמר רבי ירמיה] דרש מרימר (במקבילה ב'**סנהדרין**' - מרי בר מר) מאי דכתיב - **וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו כי צדיק ה' אלהינו** (דניאל ט', י"ד). משום דצדיק ה' אלהינו

וישקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו. אלא צדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם ישראל שהגלה גלות **צדקיהו** ועדיין גלות **יכניה** קיימת, דכתיב ביה בגלות יכניה החרש והמסגר אלף... **עולא** אמר **שהקדים שתי שנים לונשנתם**. אמר **רב אחא בר יעקב** - שמע מינה מהרה דמרי עלמא תמני מאה וחמשין ותרתיה הוא".

והדעות הן : 1. הדרשה שמביא **רב חסדא** שה' עשה צדקה עם ישראל, שהקדים את גלות צדקיהו בכדי שיגיעו לבבל בזמן שהחכמים שגלו בגלות יכניה עדיין בחיים ויכולים ללמדם תורה. ובדרשה זו לא נאמר כמה שנים הקדים, וגם לא מוזכרת הגימטריה של 'ונשנתם'. 2. הדרשה של **עולא** שה' הקדים שתי שנים ל'ונשנתם', ועליה מסתמך 'רש"י', אך אם נדקדק בדבריו הוא לא אמר את שמובא בדברי 'רש"י' - **רמז** להם שיגלו ממנה לסוף ח' מאות ונ"ב שנה כמניין ו'ונשנתם', אלא רק שה' הקדים שתי שנים ל'ונשנתם'. **ועולא** גם לא אמר את שמובא בהמשך דברי 'רש"י' - 'כדי שלא יתקיים בהם כי אבד תאבדון'. 3. דרשת **רב אחא בר יעקב** שלא מזכיר את ענין ההקדמה, אלא שהגלות תגיע לאחר 852 שנה מכניסתם לארץ כמניין - 'ונשנתם', ואת זה מגדירה התורה שזה נקרא - **מהר'** אצל הקב"ה.

ונראה, ש'רש"י' העדיף להביא בפירושו רק את דרשת **עולא** מתוך שלושת הדרשות, והוסיף עליה הסבר על פי דעתו, או שמצא מקור אחר לכך. כי יתכן **שעולא** עצמו שאומר שה' הקדים ב' שנים, התייחס **לדרשה הראשונה**, שהקדים את גלות צדקיהו שתי שנים בכדי שיוכלו ללמוד תורה מהחכמים שגלו עם יכניה.

ונראה לומר, שאם מופיע פועל כל כך ייחודי - **ונשנתם** - שלא מופיע בשום מקום אחר בתורה, עלינו להבין שהשימוש בפועל כזה בא ללמדנו שיש בפסוק רמז מסוים שעלינו לגלותו. ולחשוב מלכתחילה, שיש לדרוש מילה זו בגימטריה, ולהבין למה מכוון המספר הזה, זה דבר שקשה לדעת אותו לפני שהדברים מתרחשים. ולכן, כנראה שיש בפסוק **רמז אחר** יותר ברור שיש לדקדק בו ולמצוא אותו. ונסביר את הרעיון המרכזי על פי סדר חלקי הפסוקים.

'אבד תאבדון' - **ונראה לומר**, ש'**אבד תאבדון**' לא מדבר על כליה, כי על כליה מדבר המשך הפסוק - **'השמד תשמדון'**. ואבדה באה לומר, שכמו שאבדה היא דבר הנמצא, רק לא אצל בעליה, כך גם כאן עם ישראל נמצא, אך לא במקומו בארץ ישראל, כלומר יצא לגלות, וכמו שכתוב בפסוק : **"כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ"**, שמשמעו בפשטות שילכו לגלות.

הרמז הוא במילה - 'מהר' - ושלושת הדרשות מתייחסות למילה זו, או שה' מְהַר והקדים את גלות צדקיהו, בכדי שיפגשו את גלות יכניה, או לגלות לנו מה נחשב מְהַר אצל הקב"ה. או כדרשת **עולא** שה' מְהַר והקדים להוציאם לגלות, וע"י חשבון הגיע למסקנה שה' מְהַר שתי שנים לפני המועד האחרון ליציאתם לגלות.

'לא תאריכון ימים עליה' - **ונראה לומר**, שהתורה מזהירה - **'לא תאריכון ימים עליה'** לא רק כנבואה עתידית, אלא גם **כציווי**, אל תנסו להתנגד לגלות ולעשות פעולות בכדי להישאר בארץ.

'כי השמד תשמדון' - כי אם לא תקבלו עליכם את עול הגלות, ותעלו בחומה בשביל להישאר בארץ, אז - **'השמד תשמדון'** - תבא עליכם כליה בארץ.

'והפיץ ה' אתכם בעמים' - אך אם תקבלו על עצמכם את עונש הגלות אז תדעו שיתקיים בכס - **"והפיץ ה' אתכם בעמים"**, נקט כאן בשם הוי"ה שהוא שם של רחמים כי ה' עושה זאת מרחמים עליכם שאתם תישארו ולא תשמדו. ופרט מענין הרחמים הוא, שה' לא יגלה אתכם כולכם למקום אחד, כי אז אם יקום עליכם מלך רשע יוכל להשמיד את כל ישראל ביחד, ולכן ה' יפיץ אותם בין העמים, בכדי שלא יוכלו להשמיד את כולם.

'ונשאתם מתי מספר בגוים' - **ונראה לפרש**, לא רק כפשוטו, שתישארו מתי מספר מהרבים שהגעתם לשם, אלא זה מובא **כתנאי**, שאם תהיו - **'מתי מספר'** אז - **'ונשאתם'**, כי התנאי להישארותכם שתהיו מעט בין הגוים, ואז לא יחששו מכם, ולא יתנכלו לכם, אך אם תהיו רבים בין הגוים יחששו מכם וינסו להשמיד אתכם, כמו שקרה במצרים לאחר שראו שעם ישראל מתרבה. וזו גם הסיבה שה' **יפיץ** אותם בגוים, כי אם כולם יהיו במקום אחד, יחששו מהם שמא יקומו וילחמו בגויי הארץ.

'אשר ינהג ה' אתכם שמה' - וחוזר ואומר, שגם ההפצה בגוים וגם הישארותם מתי מעט, זה בא מתוך רחמים, כי מי שעושה זאת זה ה' ככתוב : **"אשר ינהג ה' אתכם שמה"**. ושוב שם הוי"ה של מידת הרחמים, וגם הפועל **'ינהג'** מורה על הנהגה, ולא על השלכה, ואומר להם שגם בין הגוים, ה' הוא שינהג אותם שמה. ואולי לכן משתמש בצורה **'שמה'** ולא **'לשם'** לומר שגם **שמה** בין הגוים ה' הוא זה שינהג אותם. ועוד שאת המילה **'אתכם'** בסגול תחת האל"ף, ניתן גם לקרא בחיריק תחת האל"ף לומר שה' נמצא אתכם שם.

הערות נוספות

"ונשנתם" - מה פירוש המילה? ומדוע התורה משתמשת בפועל לא כל כך ברור, שמופיע פעם אחת ויחידה רק כאן, במקום בניסוח ברור יותר. **ישן** - **'אונקלוס'** מתרגם - **'ותתעתקון'** מלשון עתיק, וא"כ לדעתו הפועל 'ונשנתם' הוא מלשון **'ישן'**. **כלומר**, לאחר שתהיו הרבה זמן בארץ, וכאלו אתם **ישנים בארץ**.

יאוש - יש שמסבירים את המילה במובן של יאוש. **'רבי יוסף בכור שור'** אומר : **"כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם - שתתיאשו לאמר - כבר נתישבנו בארץ ולא נפסידנה עוד, והשחתם עצמכם ועשיתם פסל"**.

שכחה - **ונראה לומר**, שניתן גם לפרש מלשון - **נשני** שפירושו - **שכחה**, כמו שנאמר על יוסף שקרא לבנו הבכור 'מנשה' כנאמר : **"ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה, כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי"** (בראשית מ"א, נ"א). ופירושו יהיה, שהגלות תבא עליהם לאחר שיהיו הרבה זמן בארץ וישכחו את ה', ויעבדו עבודה זרה, כמו שכתוב מיד בהמשך הפסוק : **"והשחתם ועשיתם פסל תמונת כלי"**. ושני הפירושים קשורים אחד לשני כי דבר ישן הוא גם נשכח.

ונראה למצא חיזוק לפירוש זה ממס' **'גיטין'** (פ"ח ע"א) שם דנה הגמ' במשך כמה שנים ניתן להשתמש בכינוי של האיש שנותן את הגט למרות שלא מופיע בגט שמו הפרטי, ואומרת כך : **"תנו רבנן חניכת אבות בגיטין עד י' דורות. רבי שמעון בן אלעזר אומר ג' דורות כשר מכאן ואילך פסול. כמאן אזלא הא דאמר רבי חנינא כתב חניכת אבות בגיטין עד ג' דורות כמאן כרבי שמעון בן אלעזר. אמר רב הונא - מאי קראה, כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם"**.

לעילוי נשמת - הגיליונות והלימוד מוקדשים לע"נ לומדי הכולל : ר' משה חיים בן שרגא פייבל הלוי שוורץ ז"ל.
ר' אברהם הכהן בן חנוס ז"ל. ולעילוי נשמות - 'חללי נצר אחרון' שמטעם ארגון - 'עמיתים'.

הסיעורים מתקיימים בבית הכנסת הניכוי הישיבות - רח' מנחת שלמה 3 גני הדל פתח תקוה

שעה 11.15 - שיעור בגמרא מסכת עירובין. שעה 12:00 - שיעור באור החיים הקדוש.

ביום ה' שיעור בפרשת השבוע (שיעור זה מתפרסם בסוף השבוע בבתי הכנסת בעלון של בית המדרש)

לפרטים נא לפנות בטלפון - 0548448692. לחגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון במייל, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת - Ingber@bezeqint.net